

Polskie korzenie światowego sukcesu

27 maja 2021

Mówi się, że szczęśliwi czasu nie liczą – a jednak zegarki polskiego emigranta odliczały go brytyjskiej rodzinie królewskiej, carowi Mikołajowi II, Waltowi Disneyowi, Albertowi Einsteinowi i wielu innym moŜnym tego świata. Antoni Patek sprawił, że luksus przybrał wartość mierzalną – w sekundach i minutach jego akcesoriów. Jaka jest historia kultowych zegarków szwajcarskich i co łączy je z Polską?

Dokładność, niezawodne działanie, precyzja – to cechy, które najczęściej przychodzą do głowy na myśl o szwajcarskich zegarkach. Luksusowe i kunsztownie zdobione, już u początków swojego istnienia były wyznacznikiem prestiżu i zamoŜności, o czym moŜe świadczyć nie tylko wysoki status społeczny osób odliczających swój czas za pomocą szwajcarskich czasomierzy, ale i niebagatelne kwoty, jakie są one w stanie przeznaczyć nabywcy dla pozyskania tych akcesoriów do swoich kolekcji. Zaledwie kilka lat temu, w 2014 r., świat obiegła informacja, że najdroŜszy ówczesnie zegarek świata, wyprodukowany przez renomowaną szwajcarską firmę Patek Philippe SA, sprzedany został za 24 mln dolarów. Jaka jest historia tych ekskluzywnych akcesoriów?

Historia szwajcarskich zegarków

Za stolicę szwajcarskiej sztuki zegarmistrzostwa uznaje się często wioskę Le Locle. To właśnie stamtąd miał pochodzić Daniel Jeanrichard, kowalski uczeń, do którego – zgodnie z legendą – jeden z angielskich kupców zwrócił się pewnego dnia z prośbą o pomoc w naprawieniu zegarka. Młody Szwajcar zegarek naprawił, a przy okazji przyjrzał się dokładnie jego

konstrukcji. Dzięki temu zbudował własny model czasomierza, a zaznajomiwszy się z tą sztuką, przekazał ją następnie mieszkańcom swojej wioski, którzy odtąd zaczęli trudnić się tym rzemiosłem. Legendarny Jeanrichard został upamiętniony na jednym z obrazów w szwajcarskim Muzeum Historycznym w Neuchatel.

Warto też wspomnieć o tym, że ukształtowanie Szwajcarii i jej góryste tereny sprawiły, że mieszkańcy mniejszych regionów, odcięci zimą od reszty kraju, szukali zajęć pozwalających im zdobyć dodatkowe źródło dochodu. Jednym z wygodniejszych stała się chałupnicza produkcja elementów składowych zegarków, sprzedawanych po nadejściu roztopów na targowiskach.

Niektórzy przyczyn popularności sztuki zegarmistrzowskiej w Szwajcarii upatrywali również w surowej regule kalwińskiej, która zabraniając noszenia biżuterii, w żaden sposób nie wspominała o zegarkach, co też wykorzystali zegarmistrzowie do rozwoju tejże branży. Jej międzynarodowy sukces wynikał zaś poniekąd z gospodarki Szwajcarii, która zbyt mała, by produkować luksusowe zegarki wyłącznie na własne potrzeby, niemal od razu zaczęła eksportować je za granicę. Tam też doceniono wysoką jakość czasomierzów, która była efektem działania wybitnych zegarmistrzów – wśród nich niebagatelną rolę odegrało dwóch emigrantów z Polski – Antoni Patek i Franciszek Czapek.

Patek i Czapek – polscy twórcy sukcesu szwajcarskich zegarków

Zanim Patka i Czapka połączył wspólny interes, wcześniej złączył ich także podobny los – powstańców, zmuszonych ratować się emigracją. Antoni Patek urodził się w 1811 r. w Piaskach Szlacheckich na Lubelszczyźnie. Kiedy w 1827 r., zmarł mu ojciec, mężczyzna zmuszony został podjąć pracę zarobkową w celu utrzymania rodziny. Jak się jednak okazało – nie na długo. Wkrótce związał się z wojskiem, wstępując do 1 Pułku

Strzelców Konnych, a w momencie wybuchu powstania listopadowego wziął w nim czynny udział, za co został wyróżniony awansem na stopień podporucznika oraz Orderem Wojskowym Virtuti Militari. Podobnie jak wielu powstańców, Antoni Patek zasilił grono Wielkiej Emigracji, udając się do Francji, gdzie też podjął się pracy zecera. Nie na długo dane mu jednak było pozostać w kraju nad Sekwaną.

Oskarżony o działalność rewolucyjną musiał zmienić miejsce zamieszkania, w wyniku czego przeniósł się do Szwajcarii, dokładniej zaś do Genewy. Tam też uczęszczał na lekcje malarstwa u znanego wówczas pejzażysty Aleksandra Calame'a, a żeby utrzymać się i opłacić edukację, zabrał się za handel alkoholem. Jako, że nie był usatysfakcjonowany swoją pracą, zajął się zegarmistrzostwem, a zajęcie to szybko stało się jego największą pasją. Początkowo, nie znając fachu, zaczął od kupowania mechanizmów zegarków i oprawiania je w eleganckie koperty, zdobione techniką złotnictwa, grawerunku czy sztuki emalierskiej. Szybko zauważył, że popyt na luksusowo wyglądające zegarki jest duży i gwarantuje spory zysk, wobec czego postanowił rozwinąć swoją działalność. Do tego potrzebował zawodowego zegarmistrza – wtedy właśnie na jego drodze pojawił się Franciszek Czapek.

Polak czeskiego pochodzenia, podobnie jak Patek brał udział w powstaniu listopadowym, a po jego upadku wyemigrował do Genewy, gdzie wraz z jednym z zegarmistrzów założył spółkę Czapek & Moreau. Szybko zamienił ją jednak na biznes z rodakiem – w efekcie, w 1839 r. powstała firma nosząca nazwę Patek, Czapek & Cie. Produkowane przez nią zegarki spotkały się z dużą popularnością, szczególnie wśród Polaków na emigracji, którzy chętnie sięgali po modele kunsztownie ozdobione napisami lub grafiką religijną i patriotyczną. Poza wysoką precyzją działania, zegarki polskich przedsiębiorców stanowiły prawdziwe dzieła sztuki. O luksusowych akcesoriach stało się szczególnie głośno, gdy ich twórcy zaprezentowali je szerszej publiczności na wystawie w Paryżu w 1844 r.

Król zegarmistrzów i zegarmistrz królów

Paryska wystawa miała przełomowe znaczenie dla Patka nie tylko za sprawą zdobycia przezeń nowych klientów. To właśnie tam poznał on Adriena Philippe'a – francuskiego zegarmistrza odpowiedzialnego za skonstruowanie mechanizmu naciągowego z koronką, zastępującego funkcjonujący wcześniej mechanizm nakręcania zegarka za pomocą kluczyka. Dostrzegając potencjał w tym rozwiązaniu, Patek postanowił wdrożyć je do swoich zegarków. Dlatego też gdy w 1845 r. umowa między Patkiem i Czapkem wygasła, wspólnicy zdecydowali się jej nie odnawiać. Czapek założył własną firmę – Czapek & Cie, Patek zaś nawiązał współpracę z Philippem i polskim emigrantem Wincentym Gostkowskim, usuniętym jednak później ze spółki. Francuski zegarmistrz nie wniósł co prawda do niej dużego wkładu finansowego, ale zaoferował znacznie więcej – istotny zwrot technologiczny w firmie polskiego emigranta, co też Patek wykorzystał do promowania swoich zegarków. Jak stwierdził w jednej z wypowiedzi – „wyrobom naszym został nowo zapewniony znaczny stopień doskonałości przybraniem pana Philippe, posiadającego rzadki talent w zegarmistrzostwie”.

Początkowo Philippe pełnił funkcję dyrektora technicznego w firmie Patka, w 1851 r. został zaś jego współnikiem i jednym z właścicieli spółki Patek & Philippe & Cie. Na owoce tej współpracy nie trzeba było długo czekać. Jeszcze w tym samym roku, na wystawie światowej w Londynie, innowacyjny mechanizm oraz kunszt zegarków spotkał się z zainteresowaniem kolejnych klientów i to nie byle jakich – unikatowy model w kształcie broszy z łańcuszkiem kupiła sama królowa brytyjska Wiktorja. Lepszej reklamy dla swoich produktów Patek z Philippem nie mogli sobie wymarzyć. W ślad za władczynią poszedł także książę Albert i królowa Danii Luiza, a z nimi – najzamożniejsze kręgi arystokracji. Po luksusowe zegarki Patka sięgali m.in. car Mikołaj II, Albert Einstein, Maria

Skłodowska-Curie, Elton John, Pablo Picasso czy Józef Stalin. Osiągnawszy sukces, coraz bardziej znani i szanowani przedsiębiorcy nie spoczęli na laurach. Kolejna rewolucja w ich firmie dokonała się w 1868 r. – kiedy stworzyła ona jeden z pierwszych na świecie zegarków na rękę, zakupiony następnie przez węgierską księżną Kocewicz. Widząc zainteresowanie tym modelem, spółka przystąpiła do produkcji tych akcesoriów na szeroką skalę, dostarczając ich wielbicielom zegarków polsko-francuskiego duetu.

Dziedzictwo zegarmistrzowskiego imperium

Wraz z upływem lat firma osiągała kolejne sukcesy i skutecznie poszerzała grono klientów. Wielu z nich Patek już jednak nie doczekał – zmarł 1 marca 1877 r. w Genewie, pozostawiając francuskiego współnika samego. Nie zostawił jednak spółki na pastwę losu – wkrótce miejsce zmarłego powstańca zajął jego syn – Leon Patek, w działalność firmy zaangażował się również potomek Philippe’a. Ostatecznie w 1932 r. została ona wykupiona przez Karola i Jeana Sternów i od tego czasu przedsiębiorstwo nosi nazwę Patek Philippe SA. Pomimo upływu czasu i pojawienia się nowych technologii produkcji, zegarki tej marki do dziś zaliczają się do najdroższych i najbardziej luksusowych na świecie. Tajemnicą kryjącego się za nimi sukcesu jest niewątpliwie zasada, którą Antoni Patek obrał za motyw przewodni działalności i jednocześnie znak rozpoznawczy swojej firmy – jakość utrzymana na najwyższym poziomie połączona z nowoczesnymi rozwiązaniami konstrukcyjnymi oraz wyjątkowym wzornictwem, zmieniającym zegarki w prawdziwe dzieła sztuki. To właśnie dzięki przestrzeganiu tych zasad Antoni Patek zyskał sobie miano „króla zegarmistrzów”, budując podstawy jednej z najbardziej rozpoznawalnych marek zegarków na świecie.

Autorstwo: Natalia Pochroń

Źródło: Histmag.org

Licencja: [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)

Bibliografia

1. Borucki M., „Wielcy zapomniani Polacy, którzy zmienili świat”, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2015.
2. Florkowska Francisc H., „Polskie początki firmy Patek Philippe”, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 30/1, 1985.
3. Orłowski B., „Polacy świata”, Nasza Księgarnia, Warszawa 1987.
4. Szczepański J., „Antoni Patek. Polak, który stworzył legendarną markę”, <https://naszahistoria.pl/antoni-patek-polak-ktory-stworzyl-legendarna-marke/ar/c1-10678540>, dostęp: 18.05.2021.
5. Zambrzycka P., Antoni Patek i Franciszek Czapek – polscy emigranci, którzy podbili rynek zegarmistrzowski, <https://kronikidziejow.pl/porady/antoni-patek-i-franciszek-czapek-polscy-emigranci-ktorzy-podbili-rynek-zegarmistrzowski/>, dostęp: 19.05.2021.